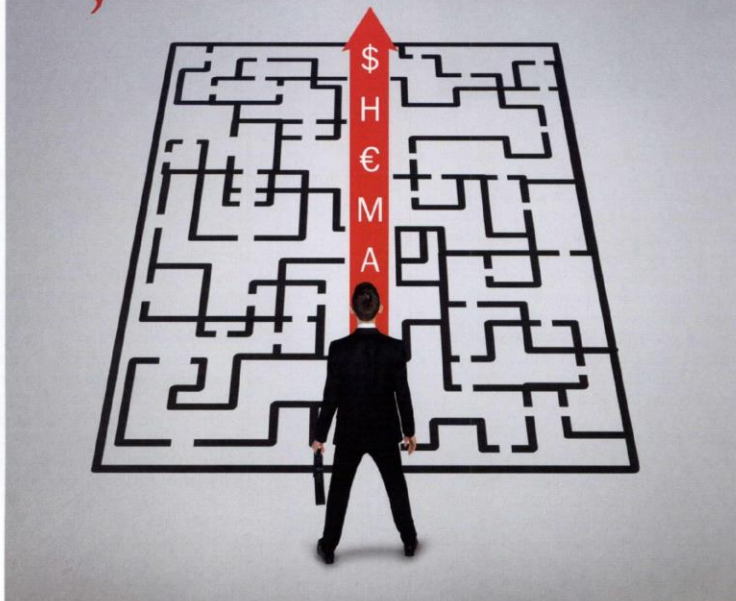

Uzņēmumu nelikumīgas pārņemšanas shēmas kļūst rafinētākas

Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera (LTRK) 20. novembrī organizēja jau trešo reiderisma tematikai veltīto konferenci „**Kā pasargāt savu uzņēmumu un biznesu?**”. Tās dalībnieki apmainījās ar informāciju un viedokļiem par to, kas reiderisma apkarošanā paveikts līdz šim, kuras ir galvenās problēmas šobrīd un kā tās tiek risinātas. Konferencē izskanēja arī informācija uzņēmējiem par jau pieejamajiem mehānismiem, kā labāk aizsargāt uzņēmumu no prettiesiskās pārņemšanas draudiem.

Reiderisma „deviņdesmitie” beigušies

Valsts ciņa ar reiderismu pēdējos gados nav palikusi bez sekmēm. Likumdevējus pārstāvošie konferences dalībnieki atzina (un no pārējiem iebildumus par to nesaņēma), ka tik brutālā formā ka vēl pirms

pāris gadiem reiderisms šodien vairs neesot sastopams. Tiesa gan, tas nenozīmē, ka uzņēmumu prettiesiska pārņemšana būtu izzudusi – tajā izmantotās metodes mūsdienās ir kļuvušas slēptākas, izsmalcinātākas. Citiem vārdiem, reiderisms no „mežonīgās” sākumstadijas pārgājis augstāka, rafinētāka līmenī.

Foto: © fluzzbones - Fotolia.com

Normatīvajā regulējumā panākumu ķīla „brutālā” reiderisma apkarošanā bijusi 2013. gadā pieņemtie grozījumi Komerclikumā, Uzņēmumu reģistra likumā un Civilprocesa likumā. Lai gan tie uzlika uzņēmējiem lielāku administratīvo slogu, nosakot papildu prasības dokumentu iesniegšanai Uzņēmumu reģistrā, kā arī īpašo tiesvedības kārtību lietās par kapitālsabiedrību dalībnieku akcionāru sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem, kopumā jaunais regulējums vīesis pozitīvus rezultātus, konferencē puda Saeimas Juridiskās komisijas locekle, deputāte **Inese Lībiņa-Egnere**. Reiderisma gadījumu skaits, kad Uzņēmumu reģistrā iesniedzamos dokumentos tiek viltoti paraksti, esot krietni samazinājies.

Šo apgalvojumu atkārtoja un ar konkrētiem skaitļiem ilustrēja arī tieslietu ministra padomnieks **Edgars Staševičs**. Pēc reiderismu ierobežojošo Komerclikuma grozījumu pieņemšanas informācija par uzņēmumu nelikumīgas pārņemšanas gadījumiem Uzņēmumu reģistrā tiekot saņemta ievērojami retāk. Kopš 2014. gada bijušas sudzības tikai par vienu iespējami prettiesisku daļu atsavināšanas gadījumu, vienu iespējami nepamatotu valdes locekļa atcelšanu no amata un diviem iespējami viltotiem akcionāru sapulces protokoliem. Ar viltotu dokumentu iesniegšanu Uzņēmumu reģistrā uzņēmumu prettiesiska pārņemšana vairs netiekot īstenota, uzsvēra E. Staševičs.

LTRK valdes priekšsēdētājs **Juris Endziņš** tomēr aicināja atcerēties, ka teoretiski arī notāra parakstu iespējams viltot. Viņa ieteikums šā riska samazināšanā – būtu nepieciešams noteikt Uzņēmumu reģistram pienākumu pārbaudīt notāra paraksta istumu tiešsaistes formā – tehniski mūsdienās esot vienkārši izdarāms. Igaunijā šāda sistēma esot ieviesta jau aptuveni pirms septiņiem gadiem.

Jaunais vilnis

Kas tad nācis dokumentu viltošanas vietā? Kā atzīmēja I. Lībiņa-Egnere, 2014. gadā parādījās jaunas reiderisma shēmas, kas fokusējušas uz civiltiesisku strīdu maksīgu radīšanu un prasības nodrošinājuma izmantošanu kā reiderisma instrumentu. Reaģējot uz jauno problēmu, Saeimas Juridiskā komisija atbalstījusi kārtējas izmaiņas Civilprocesa likumā, mainot prasības nodrošinājuma regulējumu.

Latvijas Sertificēto maksātnešpējas procesa administratoru asociācijas valdes priekšsēdētājs, zvērīnāts advokāts **Olavs Cers** atgādināja, ka Civilprocesa likumā ir arī 143. pants, kas paredz iespēju celt prasību par zaudējumu piedziņu pret to, kurš prasījīs nodrošinājumu un kura prasību tiesa noraidījusi. Tomēr praksē šo pantu gandrīz neesot iespējams piemērot, jo ir pārāk grūti noteikt, kas ir piedzenamie zaudējumi, kā arī pastāv uzskats, ka nevienu nedrīkst sodīt par to, ka tas vērsies tiesā, bet tiesa lēmusi citādi. „Līdz ar to tie, kas mēģina panākt prasību nodrošinājumus,

tagad var justies arvien pārliecinātāki,” secināja O. Cers.

Juristu vidū tomēr ne visi ir vienprātis, ka prasības nodrošinājumu varētu uzskatīt par reiderisma instrumentu. Zvērināts advokāts **Aldis Gobzems** konferencē puda uzskatu, ka prasības nodrošinājums nav reiderisma paveids, jo tā mērķis ir apturēt darbības ar uzņēmumu, nevis to pārņemt.

Specializācijas nozīme

Kā būtiskākos no 2014. gadā paveiktajiem darbiem reiderisma apkarošanā E. Staševičs izceļ anti-reiderisma regulējuma ierakstīšanu Komerclikumā, kā arī specializētās tiesas noteikšanu.

I. Lībiņai-Egnerei gan nešķiet, ka jau iepriekšējās antireiderisma konferencēs izskanējusi ideja, ka reiderisma shēmu aprakstīšana Krimināllikumā atvieglot tiesībsargājošo iestāžu darbu un ļaus biežāk konstatēt reiderismu, būtu sevi attaisnojuši. „Tagad šķiet, ka tas tomēr nevarēs aizstāt tieslietu sistēmas darbinieku specializācijas, profesionālās kvalifikācijas celšanu,” sacīja I. Lībiņa-Egnere. Viņa uzskata, ka risinājums jau drīzā nākotnē varētu būt vienotais juridiskās izglītības eksāmens, šajā virzienā jau esot iestrādes. Tāpat sperti soļi arī tiesvedības procesu profesionalizācijas jomā. Papildu informāciju par to sniedza E. Staševičs, atklājot, ka tiesnešu specializāciju veicināšot tiesu namu reforma, kas paredz pakāpenisku apgabaltiesu darbības teritorijā esošo rajonu (pilsētu) tiesu teritoriju apvienošanu.

Hroniskās problēmas – likumu piemērošana un tiesas procesu ilgums

Jau iepriekšējās konferencēs bija izskanējusi atziņa, ka galvenā problēma reiderisma apkarošanā vairs nav normatīvais regulējums, bet gan tā piemērošana. Šo domu šoreiz aktualizēja I. Lībiņa-Egnere, piesaucot Ārvalstu investoru padomes ziņojumu, kurā uzsvērts, ka svarīgāk par iespējamo likumu problēmu risināšanu ir uzlabot likuma normu piemērošanas praksi, kuras veidošana ir tiesu, maksātnešpējas procesu administratoru, Uzņēmumu reģistra un šķīrētietiesu rōkas. I. Lībiņas-Egneres skatījumā pašlaik aktuālākais esot turpināt darbu pie tieslietu sistēmas darbības efektivitātes uzlabošanas, īpaši attiecībā uz civillietu un komercietietu pabeigšanu, kur vērojami ļoti zemi rādītāji. „Tas rada papildu slogu uzņēmējiem, un tieši šajā jomā progress ir vislēnākais,” sacīja I. Lībiņa-Egnere.

Tiesas procesu gauso virzību kā vienu no būtiskākajām problēmām reiderisma kontekstā uzsvēra arī O. Cers. Tiesvedību ilgums Latvijā esot ļoti liels. O. Cers to ilustrēja ar šādu piemēru – ja šodien kādā no Rīgas tiesām tiktu iesniegts prasības pieteikums, pavēste uz tiesu tiktu saņemta tikai apmēram pēc gada. Uzlabojumi esot vērojami apgabaltiesās – apelācijas instance izskatot lietas ātri, taču gala rezultātu savukārt novilcinot tas, ka kavējas pilno ▶

REIDERISMS

► spriedumu sagatavošana. **Visdramatiskākā situācija esot Augstākajā tiesā – iesniedzot kasācijas sūdzību, jāgaida pusotra līdz divi gadi, kamēr tiek sniegta atbilde, vai kasācijas process vispār tiks ierosināts. Ilgie tiesu termiņi radot labvēlīgu situāciju negodprātīgu prasību iesniedzējiem.** Pēdējā laikā bieži esot vērojams, kad uz strīdīga vai pat pavisam fiktīva prasījuma pamata tiesā tiek iesniegts maksātnespējas procesa pieteikums un tiesa lietu arī ierosina. Tādējādi uzņēmuma darbība tiekot apgrūtināta uz apmēram pieciem gadiem (orientējošs laika termiņš, kurā lieta tiks izskatīta visās instancēs). Bieži vien uzņēmums tik ilgi nespējot „izvilkt” un jau pēc pirmā vai otrā gada pārtraucot savu darbību. Savukārt citos gadījumos uzņēmēji izvēlas pakļauties, samaksājot strīdīgas prasības, lai pieteikuma iesniedzējs tiesā pazīnotu, ka saistība ir dzēsta un lietu varētu izbeigt.

E. Stafeckis gan uzsvera, ka lietu izskatīšanas termiņi tiesās kopumā sākuši samazināties. Visstraujāk tie saīsinoties tieši rajona tiesās. Turklāt jau minētā tiesu namu reforma ļausot novērst nevienmērīgo tiesu noslodzi un samazināt tiesvedības termiņus. Tāpat tiesu procesus plānots paātrināt ar plašāku videokonferences iespēju izmantošanu (jau pašlaik ikvienā tiesu namā pastāvot iespēja skatīt lietu videokonferences režīmā).

Šķīrējtiesas un mediācija pamazām progresa

Tiesu sistēmai buksējot, vērts pievērst uzmanību alternatīvajiem strīdu izšķiršanas veidiem. Diemžēl arī šeit nepaveras rožaina aina. Krietni ātrāku rezultātu spēj sniegt šķīrējtiesas (jo to spriedumi nav pārsūdzami), taču, kā minēja J. Endziņš, šķīrējtiesas pēdējos desmit gados krietni sabojājušas savu reputāciju, jo mēdz būt neobjektīvas un pieņemt kādas puses labā ieinteresētus, nekvālitīvus spriedumus (tā saucamās kabatas šķīrējtiesas). J. Endziņš rekomendē izmantot LTRK šķīrējtiesu, kurai esot jau 80 gadu ilga reputācija un nekādi objektivitātes riski neesot konstatēti. E. Stafeckis uzsvera, ka arī šķīrējtiesu jomā situācija tomēr uzlabojoties – pēc pieņemtajiem normatīvu grozījumiem kādreizējo vairāk nekā 200 šķīrējtiesu vietā tagad ir palikušas 83. Viņam piebalsoja arī O. Cers – pēdējos gados par šķīrējtiesām sūdzību no uzņēmējiem esot kļuvis daudz mazāk. Advokāts gan atzina, ka šķīrējtiesu izmantošanā tomēr paliek zināms risks – tieši tāpēc, ka to spriedumi ir nepārsūdzami.

Savukārt par vēl vienas alternatīvās strīdu risināšanas metodes – mediācijas – iedzīvināšanu O. Ceram un E. Stafeckim bija atšķirīgi viedokļi. O. Cers savā praksē līdz šim esot saskāries tikai ar dažiem gadījumiem, kad nesaskaņu risināšanā uzņēmēji izvēlējušies iet mediācijas ceļu, turklāt nevienā no tiem tas nav izrādījies sekmīgs. Neviena no mediācijām nav beigusies ar pozitīvu rezultātu jeb izlīgumu, visos šajos gadījumos turpinājusies tiesvedība. E. Stafeckis gan apgalvoja, ka valsts līmenī statistika esot optimistiskāka, tā liecinot, ka mediācija pamazām „uzņem apgrīzienus”. Kopumā uzskāti jau vairāk

nekā 60 mediācijas procesi, no kuriem gandrīz puse jau pabeigta ar daļēju vai pilnīgu vienošanos. Lielākā daļa no tiem gan ir ģimenes strīdi, tomēr esot arī pirmās komercietas, kurās panākti pozitīvi rezultāti. J. Endziņš iesaka strīdu risināšanā izmantot arī parastās sarunas (bez mediatora jeb starpnieka), kas ir vislētākais un ātrākais veids, taču diemžēl sarunas, tāpat kā mediācija, neesot pārāk populāras, jo puses bieži nav gatavas savstarpēji komunicēt.

Sargā sevi pats!

Konferencē izskanēja arī dažādi ieteikumi uzņēmējiem, kā labāk pasargāties no reiderisma draudiem. J. Endziņš minēja, ka jāveicina elektroniskā paraksta izmantošana, šo tēzi papildināja arī SIA *Komercentrs Datī Grupa* valdes priekšsēdētājs **Aldis Gulbis**, kurš apgalvoja, ka elektroniskais paraksts ir daudz labāk aizsargāts pret viltošanu nekā klasiskais paraksts, uzsverot, ka līdz šim Latvijā vēl neesot „uzlauzts” neviens elektroniskais paraksts. J. Endziņš vērta uzmanību arī uz pārstāvības regulējuma svarīgumu, prokūru vai parasto komercpilvaru izmantošanu, lai reiderisma shēmas nevarētu tikt realizētas ar kāda „sliktā” valdes locekļa palīdzību, kurš noslēdz uzņēmumam neizdevīgus līgumus. LTRK valdes priekšsēdētājs uzslavēja Uzņēmumu reģistrā pieejamo jauno pakalpojumu „Pieteikto izmaiņu ziņotājs”, kas paredz gadījumos, ja UR tiek iesniegts pieteikums par izmaiņām uzņēmumā, nosūtīt šo informāciju līdzšinējiem uzņēmuma īpašniekiem pa e-pastu pirms izmaiņu reģistrēšanas. Tas ļauj uzņēmējiem laikus uzzināt par iespējamām negodprātīgām darbībām un paspēt tās novērst.

O. Cers ieteica uzņēmējiem vienmēr būt modriem, pievērst uzmanību uzņēmumam adresētiem aizdomīgiem pasta sūtījumiem, sekot saistību izpildes termiņiem, uzturēt kārtībā grāmatvedības dokumentus, bet, ja pret uzņēmumu iesniegts maksātnespējas pieteikums, tad rūpīgi izlasīt Maksātnespējas likumu un Civillikumu un izmantot savas iespējas, rīkojoties atbilstoši šajos likumos teiktajam.

Savukārt finanšu konsultāciju kompānijas *Prudentia* valdes priekšsēdētājs **Kārlis Krastiņš** akcentēja, ka pret reiderismu visefektīvāk pasargāti ir tie uzņēmumi, kas ir sakārtoti, labi pārvaldīti, ar precīzi noregulētu lēmumu pieņemšanas sistēmu. Piemēram, akciju sabiedrība *Latvijas finieris* savulaik izvairījās no pārņemšanas, operatīvi izmainot uzņēmuma statūtus. Būtiska ir arī uzņēmuma struktūra un pat iekšējā korporatīvā kultūra. Svarīgi respektēt mazākuma akcionāru intereses, lai neradītu neapmierinātību un neveicinātu vidi, kas pāteicīga reiderismam.

Konferencē viedokli par ofšoru kompāniju izmantošanu potenciālajiem riskiem izteica zvērinātu advokātu biroja *Redot* pārstāvis – zvērināti advokāti Laura Zalāna un Mārtiņš Mežinskis, bet par nevalstisko organizāciju sektora – biedrību, asociāciju un citu organizāciju – izmantošanas un pārņemšanas draudiem informēja sabiedrības par atklātību *Delna* direktors Gundars Jankovs. I P

Ikars Kublīns,
portāla *plz.lv* redaktors